

ПРОЕКТНЕ ФІНАНСУВАННЯ ЗА УЧАСТЮ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВИХ ІНСТИТУЦІЙ

ЯСІНОВСЬКА Ірина Фантинівна

доцент, кандидат економічних наук,

доцент кафедри фінансового менеджменту

Львівського національного університету імені Івана Франка

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2766-8700>

Анотація. У статті обґрунтовано важливість проектного фінансування за участю міжнародних фінансових інституцій для національної економіки України в сучасних умовах. Досліджено пріоритети, переваги, етапи отримання коштів для проектного фінансування за участю окремих міжнародних фінансових інституцій, зокрема Групи організацій Світового банку, Європейського банку реконструкції та розвитку, міжнародних регіональних банків розвитку тощо. Запропоновано окремі напрями активізації проектного фінансування за участю міжнародних фінансових інституцій в Україні.

Ключові слова: *проектне фінансування, інвестиції, міжнародні фінансові інституції, національна економіка, експертна оцінка, ризики інвестиційного проекту.*

Постановка проблеми. У мінливих умовах ринкової економіки важливо забезпечити стабільні темпи економічного зростання та загалом покращення потенціалу країни задля забезпечення її конкурентоспроможності на світовій арені. Одним із шляхів реалізації національних інтересів країни є формування сприятливого інноваційно-інвестиційного середовища, яке слугує підґрунтям для трансформаційних процесів в економіці [10, с.191]. В сучасних умовах проблема нестачі ресурсів є особливо актуальною. В період війни прослідковується нарощення інфляційних процесів, зниження інвестиційної спроможності

державного бюджету, погіршення фінансового стану суб'єктів підприємництва, загострення економічних і соціальних проблем, які потребують вирішення. Внаслідок активних бойових дій частина бізнесу втратила частково або повністю свої активи, частина підприємств були релоковані у центральні та західні регіони країни, зруйновані об'єкти критичної інфраструктури тощо. Вирішення цих проблем вимагає залучення значних сум коштів. Важливе значення має залучення ресурсів міжнародних фінансових інституцій на умовах проектного фінансування.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Особливості проектного

фінансування за участю міжнародних фінансових інституцій описані у працях зарубіжних та вітчизняних науковців. Так, Gatti S., Tinsley R., Лаврик О., Лапко О, Ляхова О., Майорова Т., Рязанова Н., Сопільняк А., Федосєнко М. у своїх працях висвітлюють проблеми, тенденції та переваги проектного фінансування.

Разом з тим, незважаючи на значний науковий доробок з цих питань, дослідженнями не охоплено всього спектру особливостей реалізації проектного фінансування за участю міжнародних фінансових інституцій в сучасних умовах.

Мета статті. Метою статті є систематизувати накопичений досвід особливостей реалізації проектного фінансування за участю міжнародних фінансових інституцій; виокремити пропозиції щодо його поширення в Україні в умовах сучасних викликів.

Виклад основних результатів. Проектне фінансування за участю міжнародних фінансових інституцій є важливим інструментом розвитку та підтримки проектів у різних сферах. Міжнародний валютний фонд (МВФ), Світовий банк, Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) та інші міжнародні фінансові інституції надають фінансову підтримку проектам, що сприяють економічному та соціальному розвитку країн.

Проекте фінансування як різновид фінансування реальних інвестицій, зарекомендувало себе як доволі успішний спосіб залучення коштів для фінансування інвестиційних проектів у розвинутих країнах [8, с.70]. Перша угода, яка згодом отримала назву проектного фінансування, відбулася в 1930 рр. у штаті Техас (США), вона була пов'язана з фінансуванням

нафтовидобувної проектною компанією. На засадах використання проектного фінансування було побудоване метро в Лондоні, тунель під Ла-Маншем, великі інфраструктурні об'єкти. У 1970–1990 рр. проектне фінансування активно розвивалося в електроенергетиці та інших галузях суспільної інфраструктури, широко застосовувалося для фінансування світового поширення мобільної телефонії.

Найважливішими драйверами розвитку проектного фінансування в кінці ХХ – початку ХХІ ст. стала інтернаціоналізація глобального фінансового ринку і ринку інвестицій, а також приватизація підприємств громадської інфраструктури в більшості розвинених ринкових країн [3, с. 166].

Розвиток проектного фінансування за участю міжнародних фінансових інституцій має велике значення у різних сферах економіки та з різних причин. Так, міжнародні фінансові інституції надають значні фінансові ресурси для реалізації великих та складних проектів, які було б важко реалізувати за рахунок внутрішніх ресурсів країн. Ці інституції надають доступ до експертних знань та найкращих практик у розробці та впровадженні проектів, що сприяє їх ефективній реалізації та досягненню поставлених цілей. Проекти, які фінансуються міжнародними фінансовими інституціями, часто стимулюють технологічний розвиток та інновації в економіці країн-учасниць. Реалізація таких проектів сприяє створенню нових робочих місць та підвищенню рівня зайнятості в країнах-учасницях. Проекти спрямовані на розвиток інфраструктури (дороги, мости,

енергетичні системи) сприяють покращенню якості життя мешканців та стимулюють економічне зростання. Підсумовуючи, варто зазначити, що реалізація проектів, що фінансуються міжнародними фінансовими інституціями, загалом сприяє

підвищенню конкурентоспроможності країни на міжнародному ринку та залученню додаткових інвестицій.

Схематично важливість проектного фінансування за участю міжнародних фінансових інституцій показано на рис. 1.

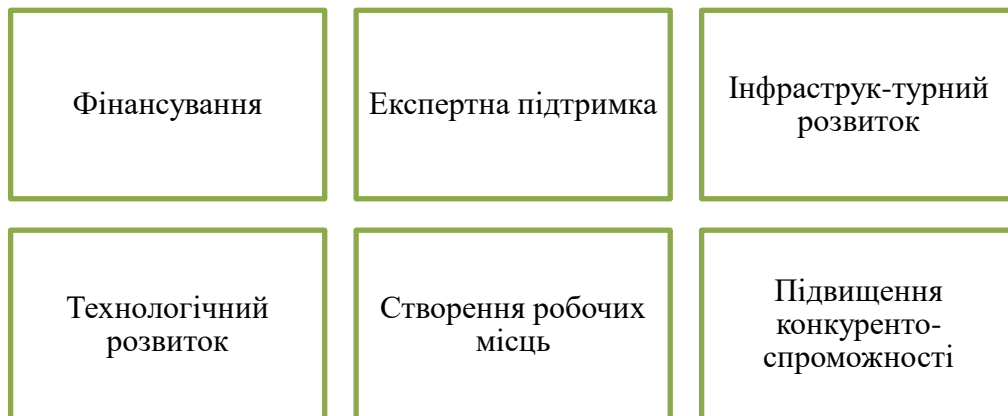

Рис. 1. Важливість проектного фінансування за участю міжнародних фінансових інституцій

Джерело: складено автором на основі [1; 7]

Основними міжнародними фінансовими інституціями, які надають фінансову підтримку проектам у різних країнах, є:

- Світовий банк;
- Європейський банк реконструкції та розвитку;
- Інші міжнародні регіональні банки розвитку (Міжамериканський банк розвитку, Азіатський банк розвитку, Африканський банк розвитку тощо);

- Експертно-кредитні агенства.

Група Світового банку є одним із найбільших у світі джерел фінансування та знань для країн, що розвиваються. Його п'ять установ поділяють зобов'язання щодо зменшення бідності, підвищення спільного процвітання та сприяння сталому розвитку. Установи Групи організацій Світового банку показані на рис.2.

Рис. 2. Група організацій Світового банку
Джерело: складено автором на основі [7]

З 1947 року Світовий банк профінансував понад 12 000 проектів розвитку за допомогою традиційних позик, безвідсоткових кредитів і грантів. Міжнародний банк реконструкції та розвитку забезпечує фінансовий розвиток і фінансування політики, Міжнародна асоціація розвитку надає позики та гранти під нульовий або низький відсоток, Міжнародна фінансова корпорація мобілізує інвестиції приватного сектора та надає консультації, Багатостороннє агенство гарантій інвестицій забезпечує страхування політичних ризиків (гарантії), Міжнародний центр з вирішення інвестиційних спорів вирішує інвестиційні спори.

Світовий банк надає позики під низькі відсотки, кредити без відсотків і гранти країнам, що розвиваються. Він фінансує реалізацію проектів у таких сферах, як освіта, охорона здоров'я, державне управління, інфраструктура,

розвиток фінансового та приватного секторів, сільське господарство, а також управління навколишнім середовищем і природними ресурсами. Окремі проекти фінансуються спільно з урядами країн, іншими багатосторонніми установами, комерційними банками, експортно-кредитними агентствами та приватними інвесторами.

Європейський банк реконструкції та розвитку працює у більш ніж 30 країнах регіону, що простягається від Південного та Східного Середземномор'я через Східну Європу до Центральної Азії. Він надає допомогу у розвитку підприємницької діяльності. Завдяки його інвестиціям, бізнес-послугам та участі в обговоренні питань політики на високому рівні створюються чудові можливості для сприяння розвитку економіки та зміни життя людей. Банк пропонує адаптовані до конкретних обставин рішення, які спрямовані на

заохочення переходу до ринкової економіки за одночасного стимулювання інноваційної діяльності, зростання та прозорості. Група економістів ЄБРР готує експертні регіональні оцінки та прогнози.

ЄБРР пропонує адаптовані фінансові продукти з урахуванням потреб кожного клієнта. Потенційні клієнти банку повинні продемонструвати, що пропонуваній ними проект чи напрямок діяльності відповідає чіткому набору жорстких критеріїв, що дають право на участь ЄБРР. Кошти, що виділяються ЄБРР на фінансування проектів приватного сектора, варіюються, як правило, у діапазоні від 5 до 250 млн. євро та надаються у вигляді кредитів або інвестицій в акціонерний капітал. Середній обсяг інвестицій ЄБРР становить 25 млн. євро. Фінансування дрібніших проектів може здійснюватися через фінансових посередників або у рамках спеціальних програм менших прямих інвестицій у менш розвинених країнах. Також банк надає підтримку малим та середнім підприємствам шляхом надання консультаційних послуг. Створена в ЄБРР Група підтримки розвитку малого бізнесу допомагає малому та середньому бізнесу розвиватися, досягати успіху та продовжувати зростати, стаючи тим самим справжнім каталізатором

зростання національної та регіональної економіки [1].

ЄБРР здійснює інвестиції в проекти у різних секторах економіки. Банк займається фінансуванням проектів як у фінансовому, так і реальних секторах економіки, вкладаючи кошти у створення нових підприємств та спрямовуючи інвестиції в існуючі компанії. Клієнтами ЄБРР є підприємства різних організаційно-правових форм господарювання та розмірів. Банк активно долучається до проектів в агропромисловому комплексі, сфері інформаційних та комунікаційних технологій, правових реформ, охорони природних ресурсів, промислового виробництва та сфері послуг, транспорті, енергетиці тощо.

Процес отримання проектного фінансування від міжнародних фінансових інституцій зазвичай передбачає подання проекту на розгляд, після чого він проходить етап експертної оцінки та затвердження. У разі позитивного рішення проект може отримати необхідне фінансування за умови виконання встановлених угодою умов та забезпечення контролю за використанням коштів.

Процес отримання фінансування від міжнародних фінансових інституцій можна розподілити на кілька етапів (рис. 3).

Рис. 3. Етапи процесу отримання фінансування від міжнародних фінансових інституцій

Джерело: складено автором на основі [1; 5; 7]

На підготовчому етапі готується проектна заявка, яка відображає всі аспекти проекту, включаючи цілі, завдання, план реалізації та фінансові показники. Підготовлена заявка подається до відповідної міжнародної фінансової інституції. У заявці чітко висвітлюються всі деталі проекту та його фінансові потреби. Міжнародні фінансові інституції проводять експертну оцінку поданих проектних заявок. Експертна оцінка включає аналіз економічної та фінансової доцільності реалізації проекту, соціальних та екологічних наслідків. Після позитивної експертної оцінки, умови фінансування узгоджуються між інституцією та заявником, включаючи розмір позики, строків погашення, відсоткову ставку та інші умови. Після узгодження умов, угода про надання

фінансування підписується між сторонами. Після отримання фінансування, заявник зобов'язаний вести моніторинг реалізації проекту та подавати звіти про його прогрес, результати та використання коштів.

Умови отримання фінансування різняться в залежності від конкретного міжнародного фінансового інституту та типу проекту. Вони можуть включати вимоги щодо стійкості фінансів країни, дотримання екологічних та соціальних стандартів, а також спроможність заявника виконати умови та ефективно управляти проектом.

Співпраця з міжнародними фінансовими інституціями відкриває перед проектами ряд переваг та можливостей для їх розвитку (рис.4).

Рис. 4. Переваги співпраці з міжнародними фінансовими інституціями
Джерело: складено автором на основі [1; 7]

Міжнародні фінансові інституції надають доступ до значних фінансових ресурсів, які можуть бути використані для фінансування проекту. Фінансування від міжнародних фінансових інституцій часто надається за низькими відсотковими ставками, що дозволяє знизити витрати на погашення позики. Міжнародні фінансові інституції надають кошти в довгострокове користування, що дозволяє проектам планувати свою діяльність на довгострокову перспективу. Такі інституції надають експертну підтримку у розробці та впровадженні проекту, що допомагає забезпечити його успішну реалізацію. Отримання фінансування від міжнародних фінансових інституцій підвищує статус проекту та забезпечує додаткову довіру партнерів. Співпраця з міжнародними фінансовими інституціями може відкрити можливості для партнерства з іншими організаціями та компаніями, що сприяє розвитку проекту. Такі

переваги та можливості роблять співпрацю з міжнародними фінансовими інституціями привабливою для проектів, які мають потенціал для розвитку та позитивного впливу на економіку і суспільство.

Як зазначає Рязанова Н., головні переваги проектного фінансування як інструменту кредитування та обслуговування інвестиційних проектів полягають в наступному: для ініціаторів проекту - у залученні широкого кола кредиторів і тим самим підвищенні можливості реалізації проектів, незважаючи на обмеженість власних коштів; для кредиторів - у забезпеченні надійності та повернення вкладень шляхом вивчення наданої детальної інформації за проектом [6, с.150].

Передінвестиційна оцінка інвестиційного проекту передбачає оцінку проектних ризиків. Специфіка оцінки ризиків проектного фінансування полягає у виділенні трьох основних груп ризиків залежно

від фази реалізації інвестиційного проекту [11; 12]:

- ризику проектування інвестиційного проекту;
- ризику реалізації інвестиційного проекту;
- ризику результатів інвестиційного проекту.

Поділяємо думку Лаврик О. Л. та Пономаренко Р.М, що загальні принципи управління проектними ризиками зводяться до таких тез. По-перше, детальний аналіз ризиків. По-друге, кожен ризик повинен бути прийнятий стороною, яка здатна краще за всіх ним управляти і контролювати його. Таким чином, можливим виходом із ситуації може стати використання проектного фінансування як найбільш ефективної форми фінансування в системі фінансового забезпечення інвестиційної діяльності. Через свою гнучкість ця форма є ефективним інструментом залучення коштів в умовах нестабільної економіки. Сьогодні проектне фінансування набуває щораз більшого поширення у вітчизняному бізнес-середовищі, оскільки відповідає сучасним реаліям [2, с.144].

В сучасних умовах проектне фінансування застосовується в енергетиці, металургії, нафто- та газопереробці, при видобутку корисних копалин, на деяких видах хімічних виробництв, за умови реалізації інфраструктурних проектів. Підкреслюючи міжнародний характер проектного фінансування, слід відмітити його широке використання Європейським банком реконструкції та розвитку (ЄБРР), Світовим банком для фінансування масштабних проектів, пов'язаних з розробкою природних

копалин в країнах, що розвиваються, а також для фінансування ряду проектів в країнах Східної Європи, які потребують довгострокових інвестицій. Застосування проектного фінансування забезпечує позичальників необхідними гарантіями, захищає від певних проектних ризиків [4, с.32].

Найбільшим кредитором з провідних МФО в Україні є Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР), який з початку повномасштабного вторгнення надав приватному сектору понад \$1,7 млрд. Наприкінці 2023 року ЄБРР підвищив акціонерний капітал на проекти в Україні до €4 млрд. Зараз акцент в роботі ЄБРР в Україні здійснюється на реалізацію проектів з посилення енергетичної безпеки, відновлення критичної інфраструктури, продовольчої безпеки, а також розвитку торгівлі. Разом зі Світовим Банком МБРР реалізує «Екстрений проект надання інклюзивної підтримки для відновлення сільського господарства України» (ARISE), який надає доступ до фінансування виробникам сільськогосподарської продукції, зокрема малим фермерським господарствам, на загальну суму в \$1,5 млрд протягом 2023-2024 років. Європейський інвестиційний банк (ЄІБ) з березня 2022 року надав €1,7 млрд, зокрема через кредитні лінії та гарантії нових позик малому та середньому бізнесу (МСБ). Основна увага ЄІБ сфокусована на проекти в сільському господарстві та транспортній сфері [9].

Як показують результати дослідження, проведеного у рамках проекту Good Governance Fund «Економічний хаб: ефективна політика

управління публічними фінансами та візія зростання», існує широкий спектр програм підтримки українського бізнесу від міжнародних фінансових інституцій. Для деяких підприємців це може стати повноцінною альтернативою банківським кредитам і допомогти розширити бізнес.

Зростання обсягу донорських коштів і змішаного фінансування, розвиток проектного фінансування нових інвестиційних проектів, запуск програм довгострокового фінансування, пільгове фінансування та програми підтримки позик для переробної промисловості, а також цільові програми для мікровиробництв, малого та середнього бізнесу – це актуальні та важливі кроки.

Висновки. Для відродження національної економіки країни

потрібні кошти. Ресурси потрібні на релокацію бізнесу з територій, де ведуться активні бойові дії; оновлення основних фондів; впровадження інноваційних технологій виробництва. Коштів державних фінансових організацій не вистачає для цього, тому важливим є залучення коштів міжнародних фінансових організацій для фінансування інвестиційних проектів. Спільне фінансування проектів за кошти міжнародних фінансових організацій та держави дає можливість диверсифікувати ризики, сприяє трансферу технологій, вчасній та успішній реалізації проектів.

Активна співпраця міжнародних фінансових інституцій з українським бізнесом є важливою для відродження національної економіки в умовах війни та у повоєнний період.

Список використаної літератури

1. Європейський банк реконструкції та розвитку: офіційний сайт. URL: <https://www.ebrd.com/home>
2. Лаврик О. Л., Пономаренко Р.М. Проектне фінансування та його роль у сучасній економіці України. Економічний аналіз. 2017. Т. 27, № 4. С. 139-144. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/escan_2017_27\(4\)_19](http://nbuv.gov.ua/UJRN/escan_2017_27(4)_19).
3. Лапко О. О. Проектне фінансування як інноваційний механізм реалізації інвестиційних проектів. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія : Економіка. 2017. Вип. 4. С. 165-170. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoa_2017_4_33.
4. Ляхова О. О. Проектне фінансування зовнішньоекономічної діяльності в умовах європейського вибору України. Інвестиції: практика та досвід. 2015. № 13-14. С. 30-33. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2015_13-14_9.
5. Проектне фінансування : підручник / Т. В. Майорова, О. О. Ляхова та ін.; за заг. та наук. ред. проф., д.е.н. Т. В. Майорової. 2-ге вид., перероб. ідоп. Київ : КНЕУ, 2017. 434 с.
6. Рязанова Н. Проектне фінансування як інструмент кредитування інвестиційних проектів. Економічний форум. 2022. № 1. С. 143-151. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecfor_2022_1_20.
7. Світовий банк: офіційний сайт. URL: <https://www.worldbank.org/en/home>

8. Сопільняк А. В. Проектне фінансування: проблеми і перспективи розвитку в Україні. Молодий вчений. 2015. № 2(3). С. 70-74. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2015_2\(3\)_19](http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2015_2(3)_19).

9. Федосеєнко М. Як бізнесу залучити кошти від міжнародних фінансових інституцій. Дослідження у рамках проекту *Good Governance Fund «Економічний хаб: ефективна політика управління публічними фінансами та візія зростання»*, який фінансується UK International Development від уряду Великої Британії. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2024/03/20/711411/>.

10. Ясіновська І.Ф., Іщенко В.А., Жовтяк К.В. Державно-приватне партнерство: теоретичний аспект та особливості реалізації в Україні. Молодий вчений. 2020. № 12(2). С. 191-197. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2020_12\(2\)_21](http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2020_12(2)_21).

11. Gatti S. (2013) Project Finance in Theory and Practice. Second Edition. URL: http://www.untagsmd.ac.id/files/Perpustakaan_Digital_1/FINANCE%20Project%20Finance%20in%20Theory%20and%20Practice.pdf.

12. Tinsley R. (2014) Advanced Project Financing, Structuring Risks. 2 ed. Euromoney Institutional Investor. 436 p.